

Türk Aile Sosyolojisi

Tarih - Gelenek - Modern Zamanlar

Prof. Dr. İsmail DOĞAN

Prof. Dr. İsmail DOĞAN

TÜRK AİLE SOSYOLOJİSİ
Tarih- Gelenek- Modern Zamanlar

ISBN 978-605-318-593-2

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

©2016, Pegem Akademi

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları

Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. Ltd. Şti.ne aittir.

Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri,
kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt
ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında
yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları
satın almamasını diliyoruz.

I. Baskı: Kasım 2016, Ankara

Yayın-Proje: Ümit Dilaver

Dizgi-Grafik: Gülnur Öcalan

Kapak Tasarımı: Mehmet Gruşcu

Baskı: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.

İvedik Organize Sanayi 28. Cadde 2284 Sokak No:105

Yenimahalle/ANKARA

(0312 394 55 91)

Yayıncı Sertifika No: 14749

Matbaa Sertifika No: 26687

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA

Yayınevi 0312 430 67 50 - 430 67 51

Yayınevi Belgeç: 0312 435 44 60

Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08

Dağıtım Belgeç: 0312 431 37 38

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ileti: pegem@pegem.net

*Annem Fatma Doğan'ın değerli hâtrasına;
huzurlu bir toplum ve gelecekte yaşamaları
için sevgili torunlarım
Elâ ve Nergisè...*

Prof. Dr. İsmail DOĞAN

Bursa doğumludur. İlk, Orta ve Lise öğrenimini Bursa'da; *Lisans* ve *Lisansüstü* öğrenimini Ankara Üniversitesi'nde yaptı. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırladığı, “*Türk Kültür ve Eğitimine Katkıları Açısından Mehmet Tahir Münif Paşa ve Ali Suavi Üzerine Mukayeseli Bir Çalışma*” adlı araştırması, belirtilen Tanzimat aydınları üzerinde Cumhuriyet dönemindeki ilk doktora tezidir.

İsmail Doğan, Ekim 1996'da *Eğitim Sosyolojisi Bilim Dalı*'nda Doçentliğe, Nisan 2002'de ise aynı alanda Ankara Üniversitesi'nde *Profesörlüğe* yükseltilmiştir.

Ankara Etlik Lisesi'nde üç yıl öğretmenlik sonrasında On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde *Araştırma Görevlisi* ve *Dr. Öğretim Görevlisi* olarak çalıştı. 1990 yılından beri Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Eğitimin Kültürel Temelleri Bölümü, Eğitimin Sosyal ve Tarihi Temelleri (ESTT) Anabilim Dalı'nda öğretim üyesidir. İsmail Doğan, aynı zamanda ESTT Anabilim Dalı Başkanlığını da yürütmektedir.

1992–2001 yılları arasında *Polis Akademisi* Güvenlik Bilimleri Fakültesi'nde sosyoloji dersleri; *Gazi Üniversitesi*, *Hacettepe Üniversitesi* ve *Ufuk Üniversitesi*'nde değişik dönem ve programlarda; 2002–2003 öğretim yılından 2006 yılına kadar da *Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi*'nde lisans ve lisansüstü düzeylerde dersler vermiştir. Son dönemde ise *Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü*'nde “*Türkiye'nin Sosyal Sorunları*”, “*Suç ve Kültür*” konulu yüksek lisans dersleri vermiştir.

Prof. Dr. İsmail Doğan, 2007-2013 yılları arasında Başbakanlık Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı'nın başta “Türk Kültür Tarihi Çalışma Grubu” olmak üzere çeşitli proje ve süreli yayın etkinliklerinde üyelik, danışmanlık ve editörlükler yapmıştır. Mayıs 2013 tarihinde alanında bir ilk olan “*I. Uluslararası Eğitim Sosyolojisi Kongresi*’ni” düzenlemiştir.

Kasım 2016 tarihi itibarıyla 200'ün üzerinde telif makale ve incelemesi ile 12'si Fransızca, 9'u da Osmanlı Türkçesi'nden olmak üzere toplam 21 adet makale çevirisi ve 30 adet kitabı bulunmaktadır.

Bursa hakkındaki çalışma ve eserleri nedeniyle SİVİLAY (*Bursa Sivil Toplum Derneği*) tarafından 2010 yılı “Bursa'ya Katkı Ödülü” verilmiştir. Bu çerçevede *Eğitim Sosyolojisi* kitabıyla da İLESAM (*Türkiye İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği*)'nin 2011 yılı “araştırma ve inceleme ödülü”nün de sahibidir.

Prof. Dr. İsmail Doğan'ın son yıllardaki kitapları ise şunlardır:

1. *Dünden Bugüne Türk Ailesi*, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2009, 244 + x s.
2. *Şarkıların Çağırıldığı Şampiyon: Bursaspor*, Ankara, İmaj Yayınevi, Temmuz 2010, + x s.
3. *Öncüller, "Şiir"*, Ebabil Yayıncılık, Nisan 2011, 64 s.
4. *Türk Eğitim Tarihi'nin Ana Evreleri; Kurumlar, Kişiler, Söylemler*, Ankara, Nobel Yayınevi, 2. Baskı, Şubat 2012, 445+XV s.
5. *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara, Nobel Yayıncılık, Ekim 2012, 641+XXX s.
6. *Sosyoloji; Kavramlar ve Sorunlar*, Ankara, Pegem A Yayıncılık, Ocak 2016, 12. Baskı, 703+XXVII s.
7. *Bir İstanbul Hanımefendisinin Bursa Seyahati/ Hüdâvendigâr Vilayeti'nde Kısmen Bir Cevlân*, Ankara, Pegem Akademi Yayıncılık, 2016.

Yazarla iletişim:

Elektronik posta: idoğan0616@hotmail.com

Kişisel Web: doganismail.net

Twitter: [sosyologdogan](https://twitter.com/sosyologdogan)

BİRİNCİ BASKIYA ÖN SÖZ

Aile toplumsal yapının temel bir kurumu, toplumun ve toplumların da merkezi bir kuruluşudur. İnsan toplulukları geçmişte olduğu gibi günümüzde de aile birimlerinde yaşamakta; üreme, çoğalma ve gelişme gibi insan soyunun biyolojik ve sosyolojik formları aile içinde evrilmektedir. Aile esaslı grup yaşamının dünya ölçeğindeki karşılığı %95'tir; bu demektir ki, bugün dünyalılar olarak biz insanların büyük çoğunluğu aile birimlerinde yaşamaktadır.

Ailenin insan ve toplum için bu önemi ve onun sosyolojiden kaynaklanan gücü değişik zaman ve evrelerde olumsuz faktörlerden, olası tehdit ve risklerden etkilenebilmektedir. Çünkü aile kurumu çok önemli toplumsal işlevlerine rağmen nahiv ve kırılğan bir yapıya sahiptir. Eğer bu yapıyı oluşturan kökenler yeterli kültürel ve toplumsal destek bulamazsa bu nahiv yapı kendi dışındaki sert ve haşin rüzgârların etkisinde savrulmalara son derece uygun hale gelebilmektedir. Dolayısıyla kültürel ve toplumsal destek aile kurumunun kendi içinde gelişip güçlenmesi için son derece önemlidir. Elbette bu durum ailenin kendi doğasındaki işleyişle ilgili olduğu kadar ailenin ait olduğu ve bir ölçüde anlamını verdiği toplumun temel kurumlarından aldığı ve almakta olduğu destekle de büyük ölçüde ilgilidir. Yaşadığı toplumun temel kurumlarından; hukuktan, ahlaktan, siyasal otoriteden, eğitimden, ekonomik yapıdan güç, destek ve teşvik almayan ailenin böylelikle yaşayacağı yalnızlık ve sahipsizlik ailenin belirtilen olumsuzluklara savrulmasının başlıca sebepleri arasındadır. Aile tarihi için bu yönüyle ilgili trajik öykü ve olaylarla doludur.

O nedenle özellikle aile tarihinin trajik öyküsünden kendileri için olumlu sonuçlar çıkarmayı düşünen toplumların birçoğunun kendi gelecekleri için aile kurumunu ve onun sorunlarını merkezi bir gündem haline getirdikleri görülür. İlginçtir, böylesi bir aile duyarlılığının başında modern Batı toplumları yer alır. Dahası bu onların yalnızca modern bir gündemi olarak değil de, sanayileşme evresinin hemen başlarında işe aileden başlayarak ailenin kendi kültür ve medeniyetleri için ne denli önemli olduğu düşüncesinde yoğunlaşmaktadır. Sanayileşmenin erken dönemindeki bu duyarlılığın temel sorununda öne çıkan deneyimlerin sağladığı çözüm projesi şu olmuştur: Sanayileşme ile teknolojik üretim ve ilişkilerin yol açtığı toplumsal bunalım ve buhranların üstesinden ancak sağlam, dirlikli, düzenli bir aile yapısı ile gelinebilir. Batı böyle bir projeyi yeterince hayata geçirmiş midir? Elbette ilk planda verilebilecek olumsuz yanıtla rağmen bu soru tartışılabilir boyutlarını muhafaza etmektedir. Ancak bugünden bakıldığında Batının hala böyle bir projeye eskisinden daha çok sahip çıkma eğiliminde olduğu görülür. Batıdaki aile bakanlıkları, kadının statüsüne ilişkin bürokratik ve sivil toplum kuruluşları, çocuğun ve gençliğin sağlıklı eğitimsel ve toplumsal yaşamı için ortaya konan proje ve organizasyonlar olayın Batı için hala ciddiyetini koruduğunu ve klasik projeye ve onun aile için ürettiği felsefeye sahip çıktığını gösterir.

Bize gelince Türk toplumunun aile açısından yaşadığı sorunlar yaygın olarak Batı ailesiyle mukayese edilecek boyutlarda olmamakla birlikte, ailenin toplum için ifade ettiği geleneksel önem dikkate alındığında, bugün Türk aile yapısının sonuçları küçümsenemeyecek toplumsal tehdit ve tehlikeler altında olduğu söylenebilir. Değişimin kaçınılmaz sonuçları olarak görülmesi gereken yeni şartlar Türk ailesini maddi ve manevi olarak bunaltmakta ve zorlamaktadır. Siyasal, bürokratik ve toplumsal projelerin görmezden geleceği bu olgu yakın bir gelecekte buna bağlı olarak daha ciddi sorunların ortaya çıkmasına vesile olabilir. Türk toplumunun temeli olarak anayasal ifadeye dönüşen Türk aile algısının her açıdan gözden geçirilmesine ve bu algının ülkenin daha sağlıklı bir toplum üretmede işlevsel hale getirilmesi için siyasal ve bürokratik çalışmalara; bu konuda farklı ve zengin entelektüel ve toplumsal projelere ihtiyaç vardır. Bütün bu çalışmalar içinde akademik çalışmaların da yeri ve öneminin en az diğerleri kadar anlamlı ve işlevsel olduğu gerçeği göz ardı edilemez.

Türk aile sosyolojisi adlı çalışmamız Türk ailesini işte bu geniş bağlamda düşünenler için hazırlanmıştır. Yöntem ve içeriği ile üniversitelerde gerek lisans ve gerekse lisansüstü öğrencileri için bir kaynak eser durumundadır. Bununla birlikte aile eksenli bir toplumun sosyolojik ve kültürel evrimini merak eden okurlar için de yararlı bir çalışma olduğunu düşünmekteyim.

Bu amaçla çalışmanın basım ve yayınına gerçekleştiren başta Pegem Akademi Yayın Grubu Başkanı Servet Sarıkaya Bey'e, dizgi ve düzenlemesini titizlikle yapan Gülnur Hanım'a ve bu süreçte emeği geçenlere teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Birinci Baskıya Ön Söz vii

1. BÖLÜM

TÜRK AİLE SOSYOLOJİSİ ARAŞTIRMA VE YÖNTEM

TÜRK AİLE SOSYOLOJİSİ: TEMEL KAVRAMLAR, YÖNTEM VE ARAŞTIRMA SORUNLARI	1
Aile Sosyolojisi	2
Türk Aile Sosyolojisi	2
Sosyolojinin Konusu Olarak Aile	3
Aile Araştırmaları	5
Geleneksel Geniş Aile	6
Geniş Ailenin İşlevleri	6
Çekirdek Aile	7
Türk Aile Araştırmaları	8

2. BÖLÜM

TÜRK KÜLTÜRÜNDE AİLE

Türk Ailesinin Kültürel Temelleri	19
Kadının Tecridi Sorunu	22

3. BÖLÜM

TÜRK AİLESİNİN ANA EVRELERİ

İSLÂMİYET ÖNCESİ TÜRK AİLESİ / ESKİ TÜRK AİLESİ	26
Eski Türk Aile Yapısının Geçirdiği Evreler	26
İslâm Öncesi Türk Ailesinin Sözlü Kültür Ürünleri Tanıklığında Ortaya Çıkan Özellikleri	33
Türk Destanlarındaki Kadın İmgesi	35
Güzel, Çünkü İtaatkar.....	37
Kadir Bilecek Kadın Yok	37
Destanlar ve Mitolojinin Ürettiği Kadın Değeri: “İtaat”, “Sadakat”, “Himaye”	39
Türk Destanlarındaki Çocuk	39
Türk Destanlarında Aile (Genel).....	41
İSLÂMİYET ETKİSİNDEKİ TÜRK AİLESİ	42
ERKEN İSLAMÎ DÖNEMDE TÜRK AİLESİ.....	44
Hoca Ahmet Yesevî’de Kadın ve Çocuk	44
Yusuf Has Hâcip ve Kutadgu Bilig’de Aile Motifleri	49
Kaşgarlı Mahmut, Divân-ı Lügat’it- Türk ve Çocuk	52
Divan-ı Lügat’it- Türk’te Çocuk Oyunları	54
Dede Korkut Kitabı’nda Aile Motifleri	57
İbn Fadlan Seyahatnamesinde Aile, Kadın ve Çocuk	58
SELÇUKLU TÜRK AİLESİ.....	62
Ahilik ve Bâciyân-ı Rûm	65
OSMANLI TÜRK AİLESİ.....	68
KURULUŞ DÖNEMİNDE AİLE	70
KLASİK DÖNEMDE AİLE	81
Toplumsal Kategoriler: Askeriler ve Reâyâ.....	81
Saray Dışı Askeriler	85
Kamu Görevlilerinde Aile Kültürü	87
Reâyânın (Yönetilen Kesimin/Halkın) Aile Yapısı.....	88
Reâyâ Ailesinde Demografi	88
Osmanlı Toprak Sistemi	90
Kent ve Kırsal Alan (Köy, Kasaba vs) Faktörü.....	92
Köy ve Köylü Aileler	93
Şehir ve Aile	95

Mahalle	100
Klâsik Dönemde Osmanlı Kent Kadını	102
Klasik Dönemde Osmanlı Kent Erkeği	104
Ulemânın (Bilginlerin) Klâsik Dönem Osmanlı Türk Aile Kültürüne Katkıları	105
YENİLEŞME DÖNEMİNDE OSMANLI TÜRK AİLESİ.....	107
Yasal ve Hukuki Düzenlemeler: Fetvalar, Fermanlar, İlännâme ve Kararnameler	108
Tanzimat'ın Yol Açtığı Sosyo-Kültürel Değişme Eğilimleri	113
Kadın Eğitimindeki Gelişmeler	124
Fatma Âliye Hanım	126
Ekonomik Yapıdaki Değişmeler ve Yeni Tüketim Alışkanlıkları.....	131
Tanzimat'ın Aile Kültüründe Ortaya Çıkan Yeni Boyutlar: Kadın, Erkek ve Çocuk	136
Konak Kültürü	137
Moda	139
YENİLEŞME DÖNEMİNDE BİR KONAK AİLESİ.....	143
OSMANLI AİLE YAPISI: TARTIŞMA VE GENEL DEĞERLENDİRME.....	147

4. BÖLÜM CUMHURİYET DÖNEMİNDE AİLE

MODERN TÜRK AİLESİ	153
Türk Ailesinin Demografik ve Kültürel Yapısı.....	154
EVLİLİK VE EVLENME BİÇİMLERİ VE TÜRKİYE GERÇEKLERİ.....	161
Tercihli Evlilik Çeşitleri	164
Akrabalık ve Türkiyede Akraba Evlilikleri	168
Kan Akrabalığı.....	168
Hısımlık.....	170
Manevi Akrabalık/ Tasavvuri Akrabalık.....	171
Akraba Evlilikleri	171
TÜRKİYE'NİN EVLENME VE BOŞANMADAKİ GENEL GÖRÜNÜMÜ VE İSTATİSTİKLER.....	174
Evlenme durumları	174
Türkiyede Yıllara Göre Boşanmalar.....	175
Boşanma Durumları	177

Bir Hukukçu Gözüyle Türkiye’de Boşanma Nedenleri.....	179
Yeni Medeni Kanun Türkiye’de Kadın ve Aile Konusunda Hangi Haklar ve Yükümlülükler Getiriyor?	185
Evlenmesi Yasak Olanlar	185
Evlilik Birliğinin Sarsılması	188
Evliliğin Genel Hükümleri.....	191
AİLE ARAŞTIRMALARINA YANSIYAN TÜRK AİLE PROFİLİ	195
TOPLUMSAL DEĞİŞME VE TÜRK AİLESİ.....	205
Göç ve Aile	205
Yoksulluk ve Aile.....	206
Toplumsal Değerler ve Aile.....	208
Medya ve Aile	210
“Dizi ahlâkı”.....	212
İnternet ve Aile	216

5. BÖLÜM

TÜRK AİLE SOSYOLOJİSİNİN GELENEKSEL VE GÜNCEL SORUNLARI

KADIN HAKLARI.....	220
Geleneksel Toplumlarda Kadın	220
Geleneksel Batı ve Yok Aslında Birbirinden Farkı.....	222
Mitolojinin Evrensel Tadı	224
Modern Toplumda Kadın	225
Kadın Hareketleri Takvimi.....	230
AİLE VE YOKSULLUK	240
Türkiye’de Yoksulluk	241
Türkiye’de Aile Yoksulluğunun Sosyolojik Etkenleri	244
Yeni Yoksulluk ve Türkiye	245
Yoksulluk ve Aile.....	247
TÜRKİYE’DE GÖÇ, EĞİTİM VE AİLE	253
Göçün Sosyolojik Temelleri.....	253
Göç ve Eğitimin Öncelikli Alanları	255
Bazı İstatistikler	259

Eğitim durumları.....	260
Tartışma.....	266
Neler Yapılabilir?	268
TÜRKİYE'DE GENÇLİK KÜLTÜRÜ VE GENÇLİK SORUNLARI*	271
Genç Kimdir, Gençlik Nedir?	271
Türkiye'de Gençliğin Demografik Yapısı	272
Türkiye'de Gençliğin Genel Görünümü	273
İstatistiklerin sosyo-kültürel görünümleri.....	274
15-29 yaş aralığı Kayıp kuşak: Nerede Bunlar?	277
GENÇLİĞİN SORUNLARI	280
Genel-Geçer/ Geleneksel Gençlik Sorunları	280
Güncel Sorunlar	280
TÜRKİYE'DE GENÇLİĞİN TOPLUMSAL EĞİLİMLERİ	280
Gençlik Altkültürleri.....	280
İdeolojik ve Dinsel Eğilimler; 1980 ve Sonrası.....	282
Süreçteki dini boyut: Değerler değişiyor	283
İnternet ve Gençlik.....	286
ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUK KÜLTÜRÜ	289
Çocuğun ve Çocukluğun Tarihi.....	289
Geleneksel Doğu Kültürleri ve Çocuk.....	290
Geleneksel Batı Kültürleri ve Çocuk.....	291
Geleneksel Doğu ve Geleneksel Batı'nın Çocukluk Olgusuna Yaklaşımları: Bir Karşılaştırma	293
Modern Çocuk Paradigması.....	294
Modern Çocuk Paradigmasının Edebi Temelleri	305
Çocuk Paradigmasının Modern Çocuk Hakları Düşüncesine Yansımaları.....	306
ÇOCUK HAKLARI SÖZLEŞMESİ.....	309
Çocuk Hakları Sözleşmesinin Dayandığı Toplumsal Gerçekler	309
ÇOCUK HAKLARI VE TÜRKİYE GERÇEĞİ	315
Bir Örnek: Türkiye'de Yerel Çocuk Sorunları	318
Türkiye Deneyimi.....	322

ÇOCUK GELİNLER OLGUSU: DÜNYADA VE TÜRKİYE'DE.....	326
Çocuk Gelin Kavramı	326
Çocuk Yaştaki Evliliklerin Nedenleri	326
Çocuk Yaştaki Evliliklerin Sonuçları	330
Dünyada Erken Evlilikler	334
Türkiye' de Çocuk Gelinler	337
Çocuk Gelin Sorunuyla Mücadele Stratejileri.....	342
SEYAHAT KÜLTÜRÜMÜZÜN İLK KADIN GEZGİNİ FATMA FAHRÜNNİSA HANIM'IN SEYAHAT ANILARI.....	344
Türk Kültürü ve Seyahat: Kadınların Seyahat Merakı.....	344
Bursa Gezginleri ve “Bursa Ateşi”	346
Fatma Fahrünnisa Hanım'ın Bursa Seyahati	352
Seyahatnamenin İçeriği	353
Bursa'nın Dinlenme Yeri (Âram-gâhı): Çekirge	355
Seyahatnamedeki Toplumsal Vurgular.....	358
Kadın İmgesi.....	361
AİLE İÇİ OTORİTE, BASKI, MÜDAHALE VE ENGELLEMELERİN YOL AÇTIĞI SOSYO-PEDAGOJİK SORUNLAR	363
Aile içi baskı ve müdahale.....	363
Çocuğa Müdahale	364
Bizde Müdahale Konusu	366
Bazı Tanzimat Aydınlarında Müdahale Hususu	368
Müdahale Konusunda Yeni Pedagojik Eğilimler	369
İstendik davranış sorunu.....	370
Yeni Algı Yeni Eğitim	372
Baskı ve Müdahalenin Yol Açtığı Sorunlar	374
Sosyal Sorunlar.....	374
Ruhsal Sorunlar	375
Pedagojik Sorunlar.....	375
EKONOMİK KRİZLER VE TÜRK KADINI	377
Kriz mi Buhran mı?	377
Aman Çocuklar Duymasın.....	378

DALLAS AHLÂKI YADA ‘REYTING ANA’DAN ÇAĞDAŞ MASALLAR.....	380
Vicdanları ile cüzdanları arasında kalanlar	380
Dallas ahlâkı: “Sefil ve yoksul olmaktansa, zalim ve zengin olmak yeğdir”	381
Medya anaforunda gelecek arayan bir kuşak.....	382
Ekranlardan düşen elmalar	382
GENÇLER NEDEN İNTİHAR EDİYORLAR?*	383
Hızlı yaşamda genç ölüm: Burçin Bircan.....	383
Gençlik ve yalan rüzgârları	384
Sizin dünyanız size, bizimki... ..	385
HÜLYA AVŞAR VE BÜTÜN KADINLAR.....	388
Hülya Avşar Marka mıdır, Model midir?	388
Bir kadının isteyebileceği her şey	389
“Türk Aile Sosyolojisi” açısından	390
Hülya Avşar: Her şeyi kendisi için isteyen kadın figürü	390

6. BÖLÜM

MODERN TÜRK AİLESİ, GENEL DEĞERLENDİRME SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel Değerlendirme	393
Sonuç.....	397
Öneriler	399
DİZİN	401
KAYNAKÇA	411
EKLER.....	423

1. BÖLÜM

TÜRK AİLE SOSYOLOJİSİ ARAŞTIRMA VE YÖNTEM

TÜRK AİLE SOSYOLOJİSİ: TEMEL KAVRAMLAR, YÖNTEM VE ARAŞTIRMA SORUNLARI

Türk aile sosyolojisi, sosyoloji disiplininin kendi içindeki kategorileşmesinde yerini bulan ve aile sosyolojisi uzmanlık alanı içindeki özel bir alandır.

Aile Sosyolojisi, sosyolojinin bir alt dalı, uzmanlık alanıdır. Sosyoloji ise tarih gibi, felsefe gibi, ahlak gibi, hukuk gibi sosyal bilimlerde yer alır. Sosyoloji toplum ve toplumsal olay ve olguları inceleme ve araştırma konusu yapan sosyal bir bilim dalıdır. Ancak sosyoloji toplumsal olayların tümünü inceleyecek genel-geçer bir kurama ve yöntemine sahip değildir. O nedenle farklı toplumsal olgu ve alanları kendi içinde tahlil edecek özel alanlar ve özel yöntemlere ihtiyaç vardır. Klasik sosyologlardan Emile Durkheim (Durkhaym) bu gerekliliği şöyle dile getirir: “toplumsal gerçeklerin tümüne sahip çıkmaktan vazgeçmedikçe ve bütünü parçalara ayırıp, çeşitli elemanları ayrı cepheleriyle ele alacak şekilde kendine özgü konu seçmedikçe bilimsel” olunamaz. Durkheim’in işaret ettiği “bütün”, “toplumsal yapı”dır. Bu bütünün –toplumsal yapının- parçaları ise din, hukuk, eğitim, ekonomi, siyaset, ahlak, aile gibi temel toplumsal kurum ve olgulardır. Bu yaklaşımıyla Durkheim sosyolojinin toplumsal olgu ve olayların tümü için işlevsel olabilecek “genel-geçer bir yöntem” olmadığını belirterek bu konuda ilk adımı kendisi atar ve eğitimi özel bir inceleme konusu haline getirir. O nedenle “eğitim sosyolojisi” disiplini (bilim dalı) böyle bir anlayışa bağlı olarak Durkheim’in literatüre kazandırdığı sosyolojinin bir alt uzmanlık alanı olmuştur. Gerçekten klasik dönemde (sanayileşme ve sonrası erken dönem) olduğu gibi sosyoloji disiplininin tümü top-

lumsal olgulara uygulayacağı genel- geçer bir kuram ve yöntemle sahip değildir; bu durum bugün için de geçerlidir. O nedenle alt dallara, alt uzmanlık alanlarına ayrılarak her sosyolojik olguyu kendi gerçekliğine uygun bir yöntemle ele almak zorunda kalmıştır. Bu çerçevede bir paradoks olarak denilebilir ki, “sosyoloji yok, sosyolojiler vardır”. Buna göre ortaya çıkan bazı sosyolojiler şunlardır: Aile sosyolojisi, Eğitim Sosyolojisi, hukuk sosyolojisi, iktisat sosyolojisi, siyaset sosyolojisi, sanat sosyolojisi vs.

Eğitim sosyolojisi ve aile sosyolojisi, sosyolojinin erken döneminde oraya çıkan alt uzmanlık alanlarıdır. Eğitimi, sosyolojik bir olgu olarak inceleme konusu yaparak eğitim sosyolojisi denemesi yapan Durkheim’a karşılık Le Play (Löpley) aileyi eksen almış ve bu çerçevede yaptığı incelemelerle aile sosyolojisinin ilk kuramcısı olmuştur.

Aile Sosyolojisi

Aile sosyolojisi aileyi ve aile kurumunu eksen olarak alan sosyolojinin bir alt uzmanlık alanıdır. Bu itibarla aile sosyolojisi, ailenin ait olduğu toplumdaki yeri, aileyi oluşturan iç ve dış toplumsal etkenleri; aile bireylerinin kendi aralarındaki etkileşimlerini ve buna esas olan değer ve alışkanlıkları; yakın ve uzak çevre ile iletişim ve etkinliklerini bilimsel yöntemle incelemektedir. Aile sosyolojisi araştırma ve incelemelerini, diğer alt uzmanlık alanlarında olduğu gibi bilimsel yöntemin sosyolojiye özgü tekniklerini kullanır.

Türk Aile Sosyolojisi

Türk aile Sosyolojisi Türk ailesinin sosyolojik köklerini, yapısını; gelenek, tarih ve modern etkiler ekseninde geçirdiği gelişme ve evrimi sosyolojiye özgü bilimsel yöntem ve tekniklerle inceleyen özel bir alandır. Elbette bu bağlamdaki araştırma ve incelemelerinde genelde sosyolojinin özelde ise aile sosyolojisinin yöntem ve tekniklerini kullanır. Ancak Türk aile sosyolojisi bununla birlikte Türk ailesinin gelenek ve tarihten kaynaklanan özel etkilerine bağlı olan yapısının gerektirdiği özel yöntem, teknik ve yaklaşımlara ihtiyaç duyar. Tarihsel belge ve bilgilerle toplumsal tarih bağlamına giren olayların inceleme konusu olması hâlinde bu gereklilik daha çok ortaya çıkar. Öte yandan tarihsel olayların belgeyle sınırlı olmayan boyutu da konunun bir başka güçlüğünü oluşturur. Somut olmayan kültür mirası ve sözlü kültürün masal, efsane, destan gibi genel esprisini ait olduğu kültür ve coğrafyadan alan kaynaklar bu çerçevedeki örneklerdir.